

ність поліпшення керованості і оперативного ухвалення оптимальних управлінських рішень в умовах значної невизначеності на основі методів моделювання.

Враховуючи той факт, що представлена концепція має «відкриту архітектуру» — змінюваний набір критеріїв оцінки діяльності, моделювання процесів організаційного розвитку було виконано в системі ARIS. Методологія цієї системи, є лідируючою в області економіко-математичного моделювання і, повністю підтверджує запропоновану автором концепцію.

Література

1. *Danilov V.* Equilibrium analysis of economics with innovations / V. Danilov, G. Koshevoy, A. Sotskov // *Journal of Math. Economics.* — 1997. — Vol. 27. — P. 195—228.
2. *Ходжсонс Дж.* Социально-экономические последствия прогресса знаний и нарастания сложности / Дж. Ходжсонс ; пер. с англ. М. Каждана // *Вопросы экономики.* — 2001. — № 8. — С. 32—45.
3. Україна у вимірі економіки знань / [Геєць В. М., Александрова В. П., Бажал Ю. М.] ; за ред. акад. НАН України В. М. Геєця. — К.: «Основа», 2006. — 592 с.
4. *Друкер П. Ф.* Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества / Питер Ф. Друкер — М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. — 336 с.
5. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: Монографія / [О. І. Амоша, В. П. Антонюк, А. І. Землянкін та ін.] ; за ред. О. І. Амоші — Донецьк: ІЕП НАН України, 2007. — 328 с. (НАН України. Ін-т пром-сті.)
6. *Амоша О. І.* Соціально-економічні чинники інноваційного розвитку України / О. І. Амоша // *Регіональні проблеми людського та соціального розвитку: тези доп. і повідом. Науково-практичної конференції.* (Донецьк, 4—5 листопада 2008р.): В 2т. Т. 2 / НАН України. Ін-т економіки промисловості; Редкол.: О. І. Амоша (відп. ред.) та ін. — Донецьк, 2008. — 344 с.
7. *Тоффлер, Э.* Революционное богатство/ Элвин Тоффлер, Хейди Тоффлер: — М.: АСТ: АСТ МОСКВА: ПРОФИЗДАТ, 2008. — 569, [1] с. — (Philosophy).
8. Україна у вимірі економіки знань / [Геєць В. М., Александрова В. П., Бажал Ю. М.] ; за ред. акад. НАН України В. М. Геєця. — К.: «Основа», 2006. — 592 с.
9. *Экономика знаний: Коллективная монография / [Колесов В. П., Макаров В. Л., Белова Л. Г.]; отв. ред. д-р экон. наук, проф. В. П. Колесов.* — М.: ИНФРА-М, 2008. — 432 с.

УДК 658.1.: 657.372.32

І. М. Рєпіна, канд. екон. наук, доц.,
докторант кафедри економіки підприємств,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена питанням формування ефективної амортизаційної політики спрямованої на розвиток процесів оновлення необоротних активів суб'єктів господарювання.

Статья посвящена вопросам формирования эффективной амортизационной политики направленной на развитие процессов обновления внеоборотных активов субъекта хозяйствования.

The article is devoted the questions of forming of effective depreciation policy of directed on development of processes of update of irreversible assets of subjects of menage.

Ключові слова: амортизація, необоротні активи, амортизаційні відрахування, методи амортизації, амортизаційний фонд, амортизаційна політика.

Ключевые слова: амортизация, внеоборотные активы, амортизационные отчисления, методы амортизации, амортизационный фонд, амортизационная политика.

Key words: amortization, irreversible assets, depreciation decrees, methods of depreciation, sinking fund, depreciation policy.

Постановка проблеми. Трансформація економічних умов відтворення необоротних активів в українській економіці зробило актуальною задачу дослідження системи амортизації в аспекті зміни фінансово-економічного змісту формування та подальшої реалізації амортизаційної політики підприємства. Це обумовлено тим, що гнучка амортизаційна політика держави і окремих промислових підприємств є одним з основних факторів відновлення економічного зростання в умовах інвестиційної кризи, спаду виробництва та інфляції. Однак, в теперішній час відсутня цілеспрямована державна амортизаційна політика, не розроблена концепція відновлення, ефективного накопичення і використання фінансових ресурсів. Як наслідок, на рівні підприємств система амортизації розглядається як другорядна у розв'язанні задач відтворювального характеру, оновлення активів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування ефективної амортизаційної політики широко дискутується в науковій літературі. Цією проблемою займаються такі вчені-економісти: А. Безуглий, О. Болхотвина, З. Борисенко, В. Вишневський, В. Козак, О. Короткевич, М. Крупка, О. Кузьмін, Л. Лях, О. Орлов, В. Пархоменко, А. Савченко, Ю. Стадницький, А. Фукс та ін. Необхідність пріоритетного рішення щодо питання механізму формування амортизаційної політики підприємства розглядалась у працях В. Іванченко, Г. Кіпермана, Г. Лахтіна, В. Остапенко, Ю. Фокіна.

Але чимало існуючих питань теоретичного, методичного та управлінського характеру щодо комплексного дослідження проблеми формування амортизаційної політики потребують поглибленої розробки.

Метою даної статті є діагностика ефективності формування амортизаційної політики на вітчизняних підприємствах, особливостей її впливу на інвестування процесів відтворювання необоротних активів.

Виклад основного матеріалу. Як не прикро, але дослідження показали, що на сьогоднішній день амортизаційна політика в Україні вкрай недосконала. Проблема полягає в тому, що вона визначається державою й не передбачає участі в її формуванні всіх ланок економічної системи, які мають відношення до життєвого циклу необоротних активів. Держава встановлює методи нарахування амортизації й ставки амортизаційних відрахувань, а на самих підприємствах амортизаційний фонд не є чітко регламентованим. У практиці господарювання підприємств спостерігається нецільове використання амортизаційного фонду, а самі необоротні активи або приймають участь у виробничому процесі поза межами нормативного терміну служби, або передчасно списуються. Тим самим втрачено контроль над строками корисного використання основних коштів, що призводить до втрати їхньої справедливої вартості і нераціонального формування амортизаційного фонду.

Амортизаційна політика є однією із головних частин загальної політики управління виробничими витратами на промислових підприємствах, яка полягає в інтенсивності оновлення необоротних активів з поступовою експлуатацією їх у процесі виробничої діяльності.

Зміст амортизаційної політики підприємства складає взаємодія економічних категорій та важелів, які виявляють свою дію через сутність і функції амортизації.

Правильне розуміння економічної природи, функцій, об'єктів, принципів і методів амортизації, а також усвідомлення її значення дозволить обґрунтовано вирішувати проблеми, які пов'язані з оцінкою засобів праці, встановленням оптимальних строків використання основних засобів, визначенням методів нарахування амортизації, розробленням норм амортизаційних відрахувань, формуванням та використанням амортизаційного фонду, тобто дозволить проводити ефективну амортизаційну політику.

Управління амортизаційною політикою являється найважливішою сферою діяльності будь-якого суб'єкта ринкового господарства. Передусім це зумовлено швидкими змінами у технології виробництва, у якій основу складають сучасні обладнання. Для розв'язання існуючої проблеми в амортизаційній політиці, на нашу думку, необхідно опиратися на сам термін «амортизація», а потім вже починати з відповідних рахунків проведених за період визначеного моменту часу. І це не випадково, тому що багато хто із фахівців цього напрямку і досі не мають навіть єдиної точки зору щодо визначення поняття «амортизація» яке представляє собою основу амортизаційної теорії економічного розвитку. Більшість розвинутих індустріальних країн світу вже перейшли до застосування нового типу амортизаційного розвитку економіки. Останнім часом амортизаційна теорія економічного зростання почала знаходити все більше прихильників і в нашій країні.

Дослідження показало, що зазвичай в дискусії про економічну сутність амортизації виділяють чотири основні позиції. Причому така різноманітність поглядів є характерною не лише для початого періоду розвитку теорії амортизації, а й для сучасного періоду. Одна група вчених вважає, що амортизація — це просто грошовий вираз зносу основних засобів. Прихильники другої позиції вважають амортизацією не що інше, як процес перенесення вартості зносу основних засобів на собівартість продукції. Третя група вчених стверджує, що амортизація — це метод бухгалтерського обліку. Четвертий сформований погляд науковців сфокусований на розгляд амортизації як складного економічного механізму. Сама така позиція підтримується в даній статті так як дає можливість розглядати амортизацію у якості інструменту управління активами підприємства.

Також слід відмітити, що сучасна теорія амортизації розглядає декілька її функцій (рис. 1).

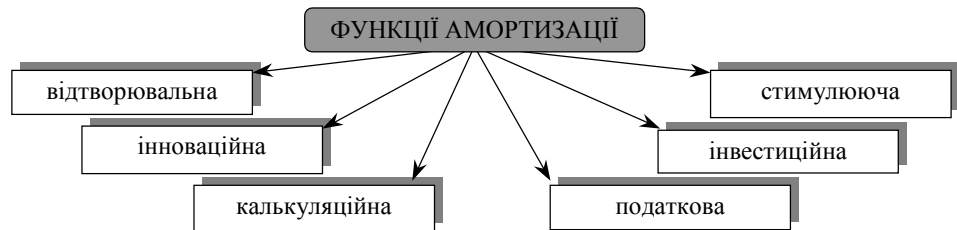

Рис. 1. Функції амортизації

До них можна віднести відтворювальну, інноваційну, калькуляційну, стимулюючу, інвестиційну та податкову функції амортизації.

Відтворювальна функція регулює відповідність нарахованої амортизації рівню зношення основних засобів. Вона виникає внаслідок втрачання засобами праці в процесі виробництва своєї вартості і має за ціль забезпечення подальшого процесу виробництва.

Інноваційна функція амортизації забезпечує відтворення засобів праці на новому технічному рівні у відповідності із розвитком науково-технічного прогресу. На сьогоднішній день, реалізація цієї функції вимагає, прискореного кругообігу основних засобів, оскільки за останні роки суттєво зросли темпи розвитку науково-технічного прогресу. Ефективний амортизаційний механізм та раціональна амортизаційна політика забезпечують відтворення основних засобів на новій, більш досконалішій основі, що в свою чергу сприяє подальшому розвитку виробничо-технічного потенціалу як окремих підприємств, так і держави в цілому.

Калькуляційна функція полягає у визначенні витрат на виробництво та реалізацію продукції. У собівартість виробленої продукції включається частина вартості засобів праці, яка була втрачена в процесі виробництва цієї продукції.

Стимулююча функція амортизації проявляється в створенні умов для прискореного оновлення необоротних активів. Ця функція базується на тому, що амортизаційний фонд являється власним джерелом грошових засобів підприємства, яке має

своє цільове призначення — відтворення основних засобів. Крім цього, на величину нарахованої амортизації зменшується розмір отриманого прибутку, що підлягає оподаткуванню. Стимулююча функція знаходить свій прояв у застосуванні прискорених методів амортизації та наданні державою різного роду податкових пільг. Це дає змогу підприємствам акумулювати в своєму розпорядженні більше грошових ресурсів, що покращує їх фінансове становище та посилює виробничо-технологічний потенціал.

Інвестиційна функція амортизації передбачає акумулювання в амортизаційному фонді амортизаційних відрахувань як фінансового ресурсу відтворення необоротних активів, тобто забезпечення процесу кругообігу засобів праці грошовими засобами, необхідними для їх простого або розширеного відтворення.

Податкова функція амортизації реалізовує взаємовідносини підприємств та державної влади з питань розподілу прибутку.

Податкове законодавство окреслює механізм амортизації необоротних активів — чітко встановлює об'єкти амортизації, проводить класифікацію основних засобів та інших необоротних активів, пояснює методи нарахування амортизації та процедуру визначення вартості об'єктів амортизації. Так в статті 144 Податкового Кодексу України (від 2 грудня 2010 № 2756-VI) виділено сім об'єктів амортизації (рис. 2).

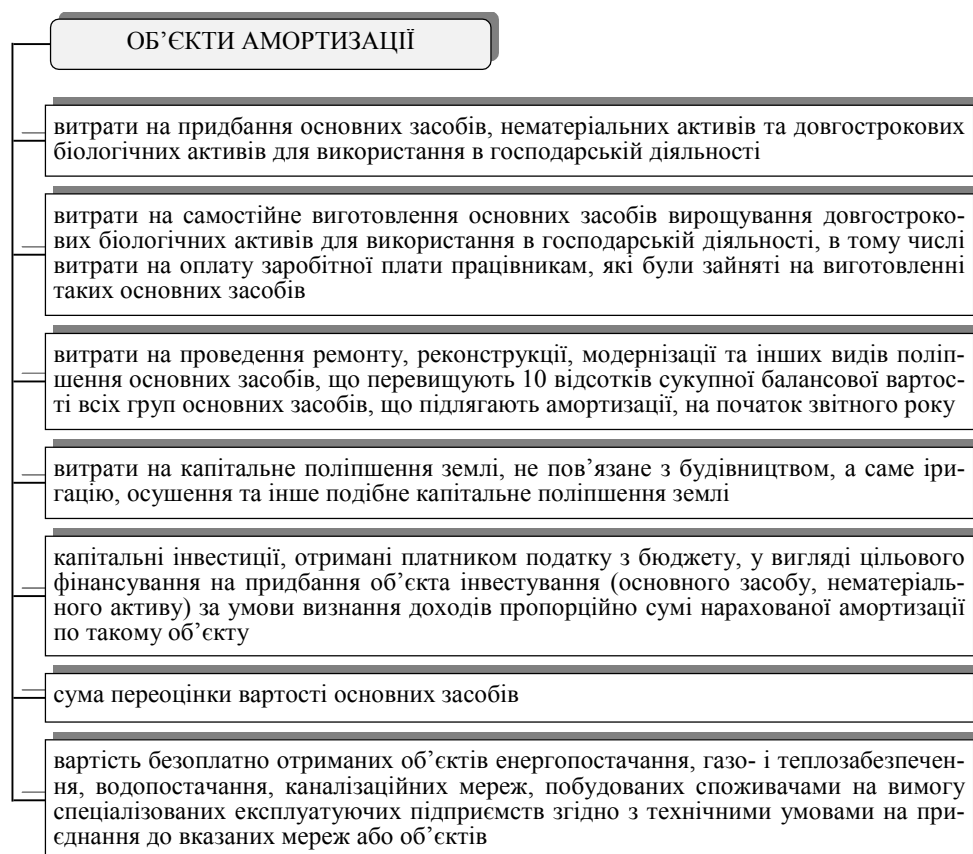

Рис. 2. Об'єкти амортизації за Податковим Кодексом України

Теоретико-методичною базою формування амортизаційної політики є сукупність взаємопов'язаних принципів. В результаті проведеного дослідження виокремлено чотири базові принципи нарахування амортизації: систематичності, реалістичності, раціональності та відповідності. Їх ключові постулати представлені на рис. 3.

Не підлягають амортизації та повністю відносяться до складу витрат за звітний період витрати платни ка податку на: утримання основних засобів, що знаходяться

на консервації; ліквідацію основних засобів; придбання (виготовлення) сценічно-постановочних предметів вартістю до 5 тисяч гривень театральнo-видовищними підприємствами — платниками податку; витрати на виробництво національного фільму та придбання майнових прав інтелектуальної власності на національний фільм.

Також не підлягають амортизації але проводяться вже за рахунок відповідних джерел фінансування: витрати бюджетів на будівництво та утримання споруд благоустрою та житлових будинків, придбання і збереження бібліотечних і архівних фондів; витрати бюджетів на будівництво та утримання автомобільних доріг загального користування; витрати на придбання та збереження Національного архівного фонду України, а також бібліотечного фонду, що формується та утримується за рахунок бюджетів; вартість гудвілу; витрати на придбання або самостійне виготовлення та ремонт, а також на реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих основних

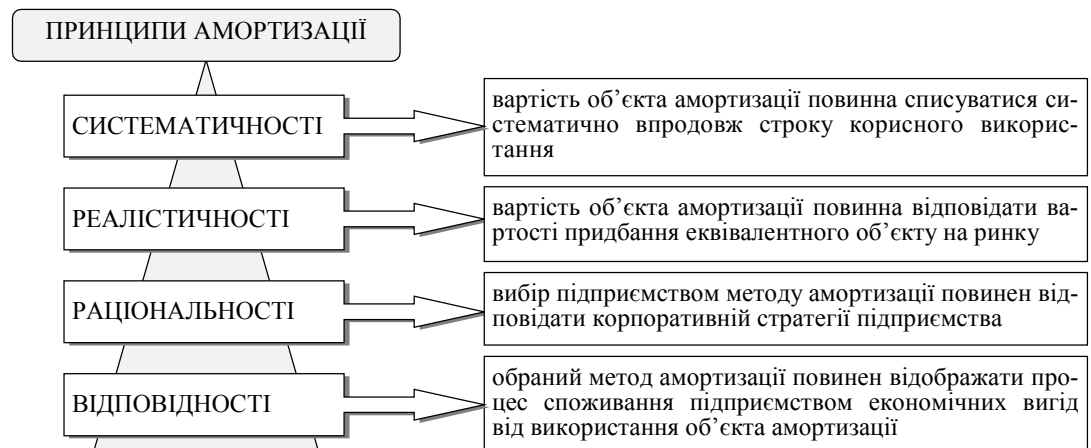

Рис.3. Принципи амортизації

На сьогоднішній день відповідно до Податкового Кодексу України (від 2 грудня 2010 № 2756-VI) амортизація основних засобів нараховується із застосуванням п'яти методів: прямолінійного, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивного, виробничого.

Для визначення переваг і недоліків різних методів амортизації проведемо їх порівняльний аналіз за розрахунком амортизаційного навантаження в умовному прикладі: «Підприємство придбало для власних потреб верстат первісна вартість якого складає 100 тис.грн., а ліквідаційна — 10 тис грн. Планом виробництва встановлено виготовлення на ньому продукції в таких обсягах: 1 рік — 5 тис. шт, 2 рік — 7 тис.шт, 3 рік — 12 тис.шт, 4-й рік 15 тис. шт, 5-й рік — 11 тис. шт. Необхідно визначити амортизаційні відрахування за різними методами амортизації». Згідно Податкового Кодексу України (від 2 грудня 2010 № 2756-VI) верстат належить до 4 групи — «машини та обладнання» за класифікацією основних засобів та інших необоротних активів. Мінімально допустимий строк корисного використання даного об'єкта амортизації 5 років. Законодавством для цієї групи основних засобів дозволено використання всіх п'яти методів нарахування амортизації.

Проведемо розрахунок амортизаційних відрахувань.

1. За прямолінійним методом річна сума амортизації (A_p'') визначається діленням вартості, що амортизується (B_A), на строк корисного використання об'єкта основних засобів (t):

$$B_A = B_n - B_{\text{л}},$$

де B_n — первісна вартість об'єкта амортизації;

$B_{\text{л}}$ — ліквідаційна вартість об'єкта амортизації

$$A_p^{\Pi} = \frac{B_A}{t}$$

Отже, за умовним прикладом сума щорічних амортизаційних відрахувань становить $A_p^{\Pi} = \frac{100-10}{5} = 18$ тис. грн. Сума амортизаційних відрахувань для кожного року є однаковою.

2. За методом зменшення залишкової вартості річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітної року (B_3) або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) (N_p^{33B}) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість.

$$N_{p^{33B}} = 1 - \sqrt[t]{\frac{B_{лікв}}{B_{\Pi}}},$$

де $B_{лікв}$, B_{Π} — відповідно ліквідаційна та первісна вартість об'єкта.

Отже,

$$N_{p^{33B}} = 1 - \sqrt[5]{\frac{10}{100}} = 1 - 0,63 = 0,37$$

При цьому, амортизаційні відрахування за останній рік дорівнюватимуть залишковій вартості об'єкта на початок останнього року експлуатації.

Сума амортизації за методом зменшення залишкової вартості:

- 1 рік: $A = 100 \cdot 0,37 = 37$ тис. грн.
- 2 рік: $A = (100 - 37) \cdot 0,37 = 23,31$ тис. грн.
- 3 рік: $A = (63 - 23,31) \cdot 0,37 = 14,69$ тис. грн.
- 4 рік: $A = (39,69 - 14,69) \cdot 0,4 = 9,25$ тис. грн.
- 5 рік: $A = 100 - 37 - 23,31 - 14,69 - 9,25 = 15,75$ тис. грн.

3. Прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітної року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта і подвоюється:

$$N_p^{\Pi 3} = \frac{1}{t} \times 2$$

де t — строк корисного використання об'єкта

Річна норма амортизації за умовним прикладом складас: $N_p^{\Pi 3} = 1/5 \cdot 2 = 0,4$

Сума амортизації за методом прискореного зменшення залишкової вартості:

- 1 рік: $A = 100 \cdot 0,4 = 40$ тис. грн.
- 2 рік: $A = (100 - 40) \cdot 0,4 = 24$ тис. грн.
- 3 рік: $A = (60 - 24) \cdot 0,4 = 14,4$ тис. грн.
- 4 рік: $A = (36 - 14,4) \cdot 0,4 = 8,64$ тис. грн.
- 5 рік: $A = 100 - 40 - 24 - 14,4 - 8,64 = 12,96$ тис. грн.

4. *Кумулятивного*, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання (за умовним прикладом — $1 + 2 + 3 + 4 + 5 = 15$).

$$A_p^K = B_A \times \frac{t + 1 - i}{\sum_i i},$$

де t — термін експлуатації об'єкта; i — порядковий номер року експлуатації об'єкта основних засобів.

Сума амортизації за кумулятивним методом:

- 1 рік: $A = (100-10) \cdot (5+1-1)/15 = 29,7$ тис. грн.
- 2 рік: $A = (100-10) \cdot (5+1-2)/15 = 24,3$ тис. грн.
- 3 рік: $A = (100-10) \cdot (5+1-3)/15 = 18$ тис. грн.
- 4 рік: $A = (100-10) \cdot (5+1-4)/15 = 11,7$ тис. грн.
- 5 рік: $A = (100-10) \cdot (5+1-5)/15 = 6,3$ тис. грн.

5. *Виробничого*, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації (N^B) обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів (Q_3):

$$N^B = \frac{B_A}{Q_3}$$

$$Q_3 = 5000 + 7000 + 12\,000 + 15\,000 + 11\,000 = 50\,000 \text{ од.}$$

$$N^B = \frac{100 - 10}{50000} = 0.0018$$

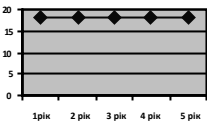
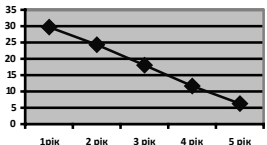
Сума амортизації за виробничим методом:

- 1 рік: $A = 5000 \cdot 0,0018 = 9$ тис. грн.
- 2 рік: $A = 7000 \cdot 0,0018 = 12,6$ тис. грн.
- 3 рік: $A = 12000 \cdot 0,0018 = 21,6$ тис. грн.
- 4 рік: $A = 15000 \cdot 0,0018 = 27,0$ тис. грн.
- 5 рік: $A = 11000 \cdot 0,0018 = 19,8$ тис. грн.

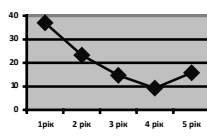
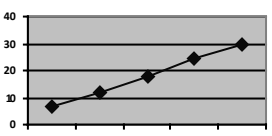
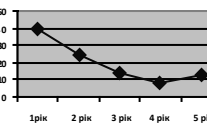
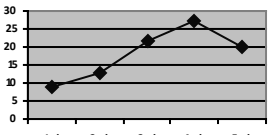
Базуючись на результати проведених розрахунків сум амортизаційних відрахувань за умовним прикладом виокремлено і в таблиці 1 проілюстровано модельний ряд методів нарахування амортизації.

Таблиця 1

МОДЕЛЬНИЙ РЯД МЕТОДІВ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ

Метод нарахування амортизації	Графічна інтерпретація	Метод нарахування амортизації	Графічна інтерпретація
<i>прямолінійний</i>		<i>кумулятивний (прискорений)</i>	

Закінчення табл. 1

Метод нарахування амортизації	Графічна інтерпретація	Метод нарахування амортизації	Графічна інтерпретація
зменшення залишкової вартості		кумулятивний (уповільнений)	
прискореного зменшення залишкової вартості		виробничий	

Прямолінійний метод є найбільш поширеним у світі та найпростішим у застосування. Він дозволяє рівномірно розподілити суми амортизації у часі. Проте його недоліком є те, що він не враховує диференціацію об'єктів амортизації відносно їх морального зносу, відмінності завантаження виробничої потужності у різні періоди її експлуатації та необхідність збільшення витрат на ремонт в останні роки використання. Враховуючи це, його доцільно використовувати по відношенню до тих об'єктів амортизації зношення яких найбільшою мірою залежить від термінів їх експлуатації і не пов'язане з дією дискретних чинників (наприклад, будівлі, споруди, передавальні пристрої, тощо).

Методи прискореної амортизації передбачають перенесення в перші роки експлуатації більшої частки вартості об'єкта амортизації на вартість виготовленої продукції. Виходячи з того, що на початку експлуатації актив не потребує значних витрат на ремонт використання методів прискореної амортизації, з одного боку, є доцільним. Крім того суб'єкт господарювання в змозі швидше накопичувати необхідні кошти на реновацію необоротних активів, що знижує ризик їх морального знецінення (особливо по відношенню до комп'ютерної техніки яка більш чутлива до морального зносу). Проте, з іншого боку, слід зважати на те, що використання методів прискореної амортизації призводить до збільшення собівартості продукції у даний період. В свою чергу останнє може ставити під загрозу конкурентоспроможність продукції, ефективність діяльності підприємства та подальше перебування суб'єкта господарювання на відповідному ринку. Тому при прийнятті рішення про вибір методу прискореної амортизації необхідно зважати як на внутрішні так і на зовнішні чинники.

Традиційно до методів прискореної амортизації відносять: метод зменшення залишкової вартості, метод прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний метод. На нашу думку існує альтернативний спосіб використання останнього методу. Саме кумулятивний метод має приховану дуалістичну природу — від поєднує в собі як механізм прискореної амортизації (кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання) так і механізм уповільненої амортизації (кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням порядкового номеру року корисного використання об'єкта амортизації, на суму числа років його корисного використання). Саме метод уповільненої амортизації дає можливість новоствореному підприємству у перші роки експлуатації необоротного активу мінімізувати собівартість і мати можливість входу на ринок використовуючи стратегію лідера за витратами.

Виробничий метод нарахування амортизації раціонально застосовувати для тих об'єктів, що експлуатуються нерівномірно та існує можливість прямої ідентифікації їх вкладення в конкретний продукт. Сума амортизації залежить від обсягу виготовленої за їх участю продукції. Даний метод дозволяє встановити тісніший взаємозв'язок між інтенсивністю експлуатації об'єктів амортизації з отриманими за їх допомогою доходами. Недоліком є те, що в ряді випадків важко визначити продуктивність окремих необоротних активів.

Виходячи з того, що за чинним законодавством підприємство має самостійно обирати метод нарахування амортизації з'являється можливість маневрування при формуванні його амортизаційної політики.

Спираючись на принцип відповідності, за яким вибір підприємством методу амортизації повинен відповідати його корпоративній стратегії, виокремлено чотири типи амортизаційної політики: прогресивна, реактивна, адаптивна і оборонна.

Залежно від темпів зростання ринку (галузі) та частки, що має підприємство на ринку (відповідно до матриці BCG), виділяється чотири види підприємств, для яких характерні певні види корпоративної стратегії — «підприємства-зірки», «підприємства-знаки питання», «підприємства — дійні корови», «підприємства-собаки» (рис. 4).

Рис. 4. Матриця BCG

«Підприємства-зірки» — їх ринок зростає, а частка ринку, що обіймають підприємства — висока. Отже, перспективи таких підприємств сприятливі для розвитку і вони обирають стратегію зростання. Для таких підприємств підходить прогресивна амортизаційна політика. *Прогресивна (випереджувальна)* амортизаційна політика націлена швидко оновлення об'єктів амортизації радикально новими необоротними активами здатними забезпечити продукцію підприємства конкурентними перевагами.

«Підприємства-знаки питання» — мають невелику частку ринку, але ринок динамічно зростає. Їх перспективи не такі ясні як «зірок», але наявність ринку, що розширюється, спонукає їх обирати стратегію зростання; не виключено також застосування стратегії реструктуризації з метою покращення ринкової позиції. Для такого виду підприємств необхідно застосовувати реактивну амортизаційну політику. *Реактивна* амортизаційна політика має на меті швидке реагування на зміни зовнішнього середовища шляхом оновлення об'єктів амортизації, тоб-то має бути чутлива до НТП.

«Підприємства-дійні корови» — мають значну частку ринку у зрілих галузях. Вони, як правило, задоволені своїм ринковим положенням і обирають стратегію стабільності. Назвою таких підприємств автори моделі підкреслили, що ці підприємства зуміли нагромадити значні фінансові кошти, які можливо інвестувати в інші зростаючі ринки, тому іншим видом застосовуваної ними стратегії є стратегія рест-

руктуризації. *Адаптивна* амортизаційна політика яка націлена на пристосування процесу відтворення об'єктів амортизації відповідно до змін зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей суб'єкта господарювання найкращим чином відповідає виду таких підприємств.

«Підприємства-собаки» — діють у стагнуючих галузях і мають в них малу частку ринку. Перспективи таких підприємств погані і вони мають полишити ринок, обираючи стратегію скорочення діяльності, або за можливістю — реструктуризації. За таких умов підприємства не мають можливості застосування методів прискореної амортизації необоротних активів, так як вони призводять до збільшення собівартості продукції і підвищують ризик втрати фінансової стійкості низькорентабельних підприємств. Тому такі підприємства мають застосовувати *оборонну* амортизаційну політику яка сфокусована на пошук методів амортизації, що дозволяють знизити витрати виробництва.

В таблиці 2 представлена індикативна модель відповідності амортизаційної політики різновиду корпоративної стратегії за матрицею BCG.

Таблиця 2

**ІНДИКАТИВНА МОДЕЛЬ
ВІДПОВІДНОСТІ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РІЗНОВИДУ
КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ЗА МАТРИЦЕЮ BCG**

Види підприємств за матрицею BCG	Різнovid корпоративної стратегії	Тип амортизаційної політики
зірки 	<i>зростання</i>	<i>прогресивна</i>
знаки питання 	<i>Зростання або реструктуризації</i>	<i>реактивна</i>
дійні корови 	<i>Стабілізації або реструктуризації</i>	<i>адаптивна</i>
собаки 	<i>скорочення діяльності</i>	<i>оборонна</i>

Кожен тип амортизаційної політики передбачає використання певного набору методів нарахування амортизації. Дослідивши сутність та механізм розрахунку амортизаційних відрахувань біла розроблена матриця вибору методу нарахування амортизації відповідно типу амортизаційної політики яка представлена в таблиці 3.

Таблиця 3

**МАТРИЦЯ ВИБОРУ МЕТОДУ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ ВІДПОВІДНО ТИПУ
АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ**

Тип амортизаційної політики Метод нарахування амортизації	прогресивна	реактивна	адаптивна	оборонна
прямолінійний				
зменшення залишкової вартості				
прискореного зменшення залишкової вартості				

Закінчення табл. 3

Тип амортизаційної політики Метод нарахування амортизації	прогресивна	реактивна	адаптивна	оборонна
кумулятивний (прискорений)				
кумулятивний (уповільнений)				
виробничий				

Рациональне застосування амортизаційної політики на підприємстві є важливою ланкою його фінансового управління і дає можливість керівництву підприємства розширити виробництво чи створити новий напрям бізнесу.

Висновки. Сучасна система амортизаційних відрахувань повинна бути одним з важливих важелів підвищення технічного рівня виробництва, оновлення основних виробничих фондів. Однак нині не використовується повністю потенціал амортизаційного фонду як джерело інвестиційних ресурсів. Це пов'язано з недосконалістю сучасної нормативно-правової бази регулювання нарахування, резервування та використання амортизаційного фонду, відсутністю системи страхування підприємств від знецінення амортизаційних відрахувань через інфляцію, невирішеністю питань правової відповідальності суб'єктів управління підприємствами за нецільове використання вивільнених від оподаткування амортизаційних ресурсів.

Література

1. Борисенко З. Н. Амортизационная политика. — Киев., 1993. — 136 с.
2. Економіка підприємства: підручник/ за аг. та наук. Ред.: Г. О. Швиданенко. — [вид. 4-те, перероб. і доп.]. — К.: КНЕУ, 2009. — 816 с.
3. Косова Т. Д. Амортизація як інвестиційний ресурс підприємства // Економіка підприємства, 2003, № 9. — С. 157—166.
4. Лісовський І. В. Економічна природа амортизації, її сучасні концепції та функції // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. — 2003. — № 2, Т. 1. — с. 110—113.
5. Податковий кодекс України: — К.: Видавництво «Преса України», 2010. — 400 с.

УДК 331.45

О. О. Герасименко, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНИХ УМОВ ПРАЦІ

Систематизовано факти негативної ситуації у сфері умов та охорони праці в Україні. Узагальнено правові та організаційні аспекти інституціоналізації умов та охорони праці. Визначено суб'єкти, функції та методи управління умовами й охороною праці. Наведено схему та рамкові умови реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення гідних умов праці на рівні підприємства.

Систематизированы факты негативной ситуации в сфере условий и охраны труда в Украине. Обобщены правовые и организационные аспекты институционализации условий и охраны труда. Определены субъекты, функции и методы управления условиями